

Ilmarinen háztűznézőben

(Finn mese)

Avasverő Ilmarinen, a híres-nevezetes kovács, az ég kovácsa, éppen egy hatalmas vasrudat hevített, fújtatóval a parazsat szította, mikor belépett műhelyébe az egyik szomszédasszony, s így szólt hozzá:

– Hej, Ilmarinen, ha te tudnád, amit én tudok, nem szítanád a parazsat, nem hevítenéd a vasat!

Hej, Ilmarinen, ha te tudnád, amit én tudok, nyomban hosszú útra indulnál!

– Mondd el, édes néném, a mondókádat, mondd csak szaporán, hadd szítom a parazsat, hadd hevitem a vasat szép nyugodtan.

– Nem lesz nyugalmad, Ilmarinen, nem lesz egypercnyi sem, ha megtudod, amit én tudok, hogy kérők indulnak az ördögkirály palotájába, két deli legény csónakba szállt, vörösrézből kovácsolt evezőjük már habosra veri a kék vizet; jó lesz, ha indulsz te is, mert még másé lesz a fürtös fejű, fehér arcú Katarina!

Sarokba vágta a kovács a vasat, parázs közé hajította nehéz pörölyét, csak úgy szállt a szikrazápor, ő maga meg egyszeriben otthon termett, az édesanyja elé állott, s így szólt hozzá:

– Anyám, édesanyám, kérők indultak, két deli legény szállt a tengerre, mennek az ördögkirály palotájába, feleségül kérik a fürtös fejű, fehér arcú Katarinát, rég választott édes mátkámat! Anyám, édesanyám, készíts fürdőt, szálljon a gőze tüzesen, mint az izzó vas meg az izzó réz, szálljon is a gőz messzire, hadd tudja meg ország-világ, hogy fürdőbe megy Ilmarinen! Készítsd elő pattyolatingemet is, feszes posztónadrágomat, pirossal szegett kék zekémet, indulok én is Katarinához, rég választott édes mátkámhoz!

Elkészült már Ilmarinen fürdője, szállt is a gőz messzire, a vasverő tisztára mosta kormos orcáját, szikrázóra, fényesre két szemét, magára öltötte ünneplőruháját, aztán hívta öreg szolgáit:

– Tüstént szerszámozzatok fel három nyarat látott jeles csikómat, és fogjátok be az iratos szánkóba: adjátok rá a réz lószerszámot a vaskantárral, acélgyeplővel, cin szügyelővel!

Térültek-fordultak az öreg szolgák, máris befogták a három nyarat látott jeles csikót a vasveretes, iratos szánba. Ilmarinen meg az édesanyja elébe állott.

-Anyám, édesanyám, add rám áldásodat, messzi földre indulok rég választott édes mátkámért, a fürtös fejű, fehér arcú Katarináért!

Megáldotta édesanyja Ilmarinent, egyetlen kincsének, aranyalmájának nevezte, aztán sírva megölelte, s befordult a házba, nehogy a szolgák könnyét lássák.

Ilmarinen beült a vaskeretes, iratos szánkóba, megrántotta az acélgyeplőt, indult a tengerpart felé.

Hajtotta, szöktette szaporán három nyarat látott jeles csikáját, először a tenger lápos partja mentén repült zúgva az iratos szán, aztán a tenger habos kék vize fölött, hogy még csak vizes sem lett a patkó, tajték sem érte a szántalpat. Hamarosan utol is érte, kicsinység el is hagyta a csónakot, amelyben a két kérő rézből kovácsolt evezővel verte habosra a tenger kék vizét.

Utolérte, kicsinység el is hagyta a csónakot, mikor a tenger túlsó partján az ördögkirály várának magas ablakából éppen kihajolt a fürtös fejű, fehér arcú Katarina, s meglátta, hogy a nagy vízen át kérők sietnek a vár felé.

-Apám, édesapám! – kiáltott a szépséges Katarina. -Három kérő tart a váruk felé, kettő csónakon, egy meg iratos szánon érkezik!

-Jól van, édes lányom – mondta az ördögkirály -, majd meglátjuk, a három közül melyik a

legderekabb, melyik érdemes a kezedre!

A három kérő hamarosan kopogott a vár kapuján. Az ördögkirály nagy tisztelességgel fogadta, meg is vendégelte őket, s miután ettek-ittak, megkérdezte tőlük, ugyan mi járatban vannak.

A három kérő annak rendje-módja szerint meghajolt az ördögkirály előtt, sorra mind elmondta, hogy a fürtös fejű, fehér arcú Katarina kezéért versengenek.

-Azé lesz a lányom, aki kiállja a három próbát – mondta az ördögkirály. -Az első próba pedig ez: aki a lányom kezét igazán akarja, szántsa föl, boronálja is el kertem kígyóktól hemzsegő földjét, de mezítláb induljon, mezítláb dolgozzon azon a földön, mely munkálatlan, fölszántatlan, mióta világ a világ.

Megrettentek a csónakon érkezett kérők, savanyú képpel el is somfordáltak; ki hallott már olyat: mezítláb szántani, boronálni a kígyós kertben?!

De nem rettent meg a próbától Ilmarinen, a híres kovács. Lehúzta puha bőrből varrt szép lábbelijét meg a harisnyáját, amit édesanyja kötött még leánykorában, aztán eke elé fogta három nyarat látott jeles csikáját, nekivágott a kígyós kert földjének, s varázsdalt énekelt, így:

Szánt, boronál Ilmarinen,
kotródjatok, kígyók, innen,
nyomom ekémet közétek,
ti fertelmes földi férgek!
Tekergőzhettek hiába,
vergölődhettek utána,
taposódok csak rajtatok,
ha békiben nem szánthatok,
sziszeghettek alattam,
kígyóméreg nem fog rajtam.
Hess, Ilmarinen szavára,
a vasverő óhajára!

Egymás hegyén-hátán térdig hemzsegtek ott a kígyók, utálatos földi férgek, tekergőztek-vergődtek az eke nyomán, Ilmarinen lába körül, de egy sem merte megmarni a híres kovácsot. Föl is szántotta a kígyós kert földjét, el is boronálta, aztán az ördögkirály elébe állott.

– No, király, fölszántottam kígyós földed, adod-e a lányod?

– Nem adom én – válaszolt az ördögkirály –, míg ki nem álltad a második próbát. Menj, és intézd úgy, hogy mire a nap leszáll, a szérűskertemben, annak is a kellős közepén kék vizű tó csillogjon, a kék vízben nagy halak úszkáljanak, kis halak ficáncoljanak.

A második próbától sem ijedt meg Ilmarinen, a híres kovács. Kiment a szérűskertbe, annak is a kellős közepébe, megállt, s varázsdalt énekelt, így:

Le ne szállj, piros napocska,
kicsidég maradj magosba,
mert varázsolásba kezdek,
ide tavacskát teremtek.
Kertnek kellős közepébe,
szérűskert dicső díszére
kék vizű tó csillámoljon,

kék vize hadd hullámoljon,
nagy halak hadd úszkáljanak,
kis halak fícnákoljanak,
vasverő kovács szavára,
Ilmarinen óhajára!

Ahogy a varázsdal végére ért, kék vizű tó csillogott a szérűskert közepén, a vízben nagy halak úszkáltak, kis halak fícnákoltak, ahogy az ördögkirály kívánta.

– No, király, tavat varázsoltam a szérűskertedbe, annak is a kellős közepébe, nagy, kövér halak kullognak, ezüstpikkelyű aprók csillognak annak a tónak a vizében, adod-e most már a lányodat?

– Nem adom én, míg ki nem álltad a harmadik próbát! Menj a tengerpart fövenyében keresd meg a vasveretű nehéz ládát, abban van a szépséges Katarina jegyajándéka, menyasszonyi ruhája.

A harmadik próbától sem rettent meg Ilmarinen, a híres kovács. Ment a tengerpartra, gázolt a lágy fövenyen, míg egyszer csak három szépséges leánnyal találkozott. Megszólította őket:

– Fehér arcú szép leányok, meg tudnátok-e mondani, hol merre találok a vasveretű nehéz ládát, mely a fürtös fejű Katarina jegyajándékát, menyasszonyi ruháját rejt?

– Ó, te szegény Ilmarinen – feleltek a lányok –, hogyan is lelhetnéd meg Katarina vasveretű nehéz ládáját? Ukko Untamo őrzi a titkot, csak ő tudja, hol van a láda, de aligha árulja el neked!

Ment Ilmarinen, ment egyenest Ukko Untamo várához, s ahogy odaért, belesett az ablakon. Láta, hogy Ukko Untamo, a legóriásibb óriás, a szobája küszöbére kuporodva mélyen alszik. Ilmarinen egy ugrással a szoba közepén termett, s nagyot kiáltott:

– Hej, Ukko Untamo, add elő a fürtös fejű Katarina vasveretes nehéz ládáját!

Fölrriad mély álmából Ukko Untamo, megdörzsölte a szemét, rápislogott Ilmarinenre, s így válaszolt:

– Ha ide tudsz ugrani a nyelvem hegyére, ha kis ideig táncolgatsz is rajta, megmondom neked, hol találod a szépséges Katarina vasveretes nehéz ládáját.

A vasverő nekifohászkodott, ugrott egyet, s máris az öreg óriás nyelve hegyén táncolt. Ukko Untamo meg akkorára tátotta a száját, hogy kilátszottak

könyöknyi hosszú fogai, s mert álnok óriás volt, fogta magát, s lenyelte a nyelve hegyén ugrándozó Ilmarinent. De Ilmarinen, a híres kovács csöppet sem ijedt meg, azon nyomban levetette kék zekéjét, patyolatingét, feszes nadrágját, zekéjéről, ingéről, nadrágjáról letépte a csatokat, ingéből fűjtatót csinált; a bal kezét harapófogónak, a jobb öklét kalapácsnak, a térdét üllőnek használta, s kovácsolni, kalapálni kezdett Untamo gyomrában. Tüzes sasmadarat kovácsolt a sok csatból, tüzes sasmadarat vaskarmokkal, acélcsőrrel. Ahogy elkészült a madár, Ilmarinen varázsdalt énekelt, így:

Héj, te tüzes sasmadaram,
te vaskarmú, szállj magasan,
Ukko Untamónak gyomra
engedi röptöd magosra,
hamar hát életre keljél,
ihol hát körülröpkedjél,
Ukko Untamo hadd érzi,
ha vaskarmod le vérzi,
ha vascsőröd vág beléje,
ha vasszárnyad veri fennen,
tépven tépdesi sebesen,
vasverő kovács szavára,
Ilmarinen óhajára!

Aztán meglendítette a sasmadarat, az életre kelt, s röpdösni kezdett Ukko Untamo gyomrában. A legóriásabb óriás először csak jajveszékelt kínjában, aztán könyörgőre fogta:

– Ne marcangolj tovább, Ilmarinen, ne gyötörj, te híres kovács! Gyere vissza a nyelvemre, gyere megmondom, hol van a szépséges Katarina vasveretű nehéz ládája!

Ilmarinen, a híres kovács fölpattant a maga kovácsolta tüzes sasmadár háttára, azon nyomban föl is röppent Ukko Untamo nyelve hegyére.

– Hol találom a fürtös fejű Katarina vasveretű nehéz ládáját?! – kiáltotta nagy fennhangon.

– Eredj a tengerpartra, a tengerpartra, a tengerpart fövenyében látsz majd három játszadozó szép leányzót. Ott, azon a helyen van elásva a vasveretű nehéz láda, benne a szép Katarina menyasszonyi ruhája.

Ment Ilmarinen a tengerpartra, a tengerpart fövényében játszadozó három szép leányhoz.

– Álljatok föl, fehér arcú szép hűgaim, itt, ezen a helyen van elásva a fürtös fejű Katarina vasveretes nehéz ládája!

Fölálltak a játszadozó szép leányok, Ilmarinen, a híres kovács meg kiásta a tengerpart fövényéből rég választott mátkájának a jegyládját, aztán a vállára emelte, s vitte az ördögkirály elébe.

– No, király, meghoztam a vasveretű nehéz ládát, benne a menyasszonyi ruhát, adod-e hát a lányodat?

– Kiálltad a három próbát, feleségül veheted a lányomat – mondta az ördögkirály.

Nyomban lagzit ültek, s Ilmarinen a fürtös fejű, fehér arcú Katarinával tengereken által útnak indult az iratos szánon. Röpült a három nyarat látott jeles csikó, nyomában csak úgy zúgott-surrogott a levegő. Röpültek a nagy vizek, hallgatag habok felett, mígnem rájuk köszöntött az éjszaka. Ilmarinen, a híres kovács ekkor varázsdalt énekelt, így:

Héj, ti hallgatag halk habok,
most énreám hallgassatok!
Itt egy kicsit megpihennénk,
ha fekvén lefeküdhetnénk,
ha sziget teremne ide,
hallgatag habok hegyibe,
hogyan Katarinámmal éjjel,
fürtös fejű feleséggel,
selymes fűvön lenne álmunk,
zizegő szénában ágyunk.
Hát azt kiáltom én fennen:
dombos sziget emelkedjen
Ilmarinen óhajára,
vasverő kovács szavára!

S a hallgatag habok hegyibe azon nyomban sziget emelkedett. megpihent a három nyarat látott jeles csikó, megállt az iratos szán azon a szigeten. Ilmarinen, a híres kovács, meg a felesége, a fürtös fejű Katarina a sziget selymes fűvön vetettek maguknak ágyat zizegő szalmával, illatos szénával. Ahogy pirkadt, Ilmarinen fölébredt álmából, de addigra a feleségének már csak hűlt

helyét lelte. Fölugrott, szaladt a partra, megszámlálta a kék vízen úszkáló hófehér kacsákat, hát eggyel több úszkál ott, mint az este!

– Ne rejtőzködj előlem, Katarina, gyere vissza hozzám, fürtös fejű! – szólongatta a legszebb kacsát

Ilmarinen, de azt ugyan hiába szólongatta.

Ekkor varázsdalt énekelt, így:

Héj, kacsák, ti hófehérek,
kék vízen úszkálók, kérlek,
fürtös fejű feleségem
közületek visszakérem,
közületek hívogatom,
fehér kacsák közt nem hagyom,
énelőlem ne szökdössön,
csapattal ne rejtőzködjön,
kék vízen már ne úszkáljon,
ura eleibe szálljon,
Ilmarinen óhajára,
vasverő kovács szavára!

A legszebbik kacska azon nyomban visszaváltozott asszonnyá. Ismét beültek az iratos szánba, röpült a három nyarat látott jeles csikó, nyomában csak úgy zúgott-surrogott a levegő. Röpültek a nagy vizek, hallgatag habok felett, mígnem ismét rájuk köszöntött az éjszaka. Ilmarinen, a híres kovács ekkor ismét elénekelte varázsdalát:

Héj, ti hallgatag halk habok,
most énreám hallgassatok!
Itt egy kicsit megpihennénk,
ha fekvén lefeküdhetnénk,
ha sziget teremne ide,
hallgatag habok hegyibe,
hogyan Katarinámmal éjjel,
fürtös fejű feleséggel,
selymes fűvön lenne álmunk,
zizegő szénában ágyunk.
Hát azt kiáltom én fennen:

dombos sziget emelkedjen
Ilmarinen óhajára,
vasverő kovács szavára!

S nyomban sziget emelkedett a hallgatag habok hegyibe. megpihent a csikó, megállt a szán, s ők ágyat vetettek a selymes füben. Reggelre kelve, Ilmarinen megint csak hűlt helyét találta Katarinának. Fölugrott, szaladt a partra, megszámlálta a vízmosta köveket: eggyel több volt, mint az este.

– Ne rejtőzködj előlem, Katarina, gyere vissza hozzám, fürtös fejű! – szólongatta Ilmarinen a legcsillogóbb követ, de ugyan hiába szólongatta. Megint csak elénekelte varázsdalát:

Héj, vízmosta kövek, kérlek,
Katarinám eresszétek,
köztetek a fürtös fejű,
tiköztetek rejtőzködik,
mind éntőlem elszökdösik,
változik csillogó kővé,
tündökletes tündöklővé.
Közületek kivessétek,
kövek, kövek, ti kemények,
ura eleibe álljon,
ura elől ne bujkáljon,
Ilmarinen óhajára,
vasverő kovács szavára!

A legcsillogóbb kő azon nyomban visszaváltozott asszonnyá. Csakhogy Ilmarinen, a híres kovács ekkor már nagyon haragudott a fehér arcú Katarinára, s kemény szavakkal támadt rá:

– Teérted én már elviseltem olyan fáradalmakat, teérted én már kiálltam három olyan próbát, hogy valamennyi becsületére vált volna a legerősebb óriásnak is, és te mégis megcsalsz, álnokul bujkálsz előlem, kacsová, kővé változol, nehogy rád találjak. Menj hát, eredj az utadra, vándorolj a tengeren, végtelen vizeken, hallgatag habok felett, mindig szembe a széllel, míg a világ-világ, hozzám vissza többé ne találj!

A fehér arcú Katarina nyomban sirállyá változott, szétterjesztette fehér szárnyait, s szállt szembe, örökösen szembe a széllel.

Ilmarinen meg hazaszárguldott három nyarat látott jeles csikájával, de a szíve csupa keserűség volt. Nem akart egyedül, feleség nélkül élni, vasból, rézből, aranyból kovácsolt hát magának asszonyt. Mikor elkészült, Ilmarinen hosszan nézegette, aztán fölsóhajtott:

– Szép ám ez is, ha nem is olyan szép, mint a fehér arcú Katarina volt, szép is, csendes is, jó is, de hallgat, egyre csak hallgat, a szája nem nyílik édes szóra.

Ahogy eljött az este, Ilmarinen, a híres kovács selyemágyba fektette a vasból, rézből, aranyból kovácsolt asszonyt, s maga is lefeküdt melléje. Mielőtt elaludt volna, jobbát a maga kovácsolta asszony vállára, balját meg a saját mellére tette. Reggelre kelve iszonyodva vette észre, hogy a jobb keze jéghideggé dermed, csak a bal keze meleg, amelyik a saját mellén nyugodott. És ekkor keserű szívvel mondta Ilmarinen, a híres kovács:

– Jaj, senki sem kovácsolhat magának asszonyt, magára marad az, aki nem őrzi meg rég választott mátkáját...

És ekkor Ilmarinen elénekelt utolsó varázsdalát, így:

Nem kell vasból való asszony,
se rézből kovácsolt asszony,
aranyból se kellhet asszony,
hanem hús-vér-lelkes asszony,
Jöjjön az én fürtös fejűm,
jöjjön az én Katarinám,
sirály képében ne szálljon,
ne bolyongjon a világon,
ne szálldosson széllel szembe,
de jöjjön ura elejbe,
Ilmarinen óhajára,
vasverő kovács szavára!

A végtelen vizek, a hallgatag habok felett a széllel szembeszálló sirály meghallotta a varázsdalt, szélirányba fordult, Ilmarinen hajlékába szállt, s a küszöbén visszanyerte régi alakját; mire a varázsdal véget ért, Ilmarinen előtt állt a fürtös fejű, fehér arcú Katarina.

Azontúl boldogan éltek, s talán még máig is élnek, ha meg nem haltak.